

RANDA

63

MISCEL·LÀNIA GABRIEL LLOMPART/3

El convent i les pintures murals del Socors de Ciutadella. Aportacions documentals per a la seva conservació, per Andreu Josep Villalonga Vidal i Guillem Fiol Pons. El llibre de memòries de Rafel Sancho, per Catalina Martínez Taberner. Sobre el nombre de refugiats a Mallorca durant la Guerra del Francès, per Valentí Valenciano i López. Teodor Llorente i l'homenatge a Marià Aguiló (1909), per Rafael Roca Ricart. «El llibre del mar sempre obert»: el mar a L'Illa de la Calma de Santiago Rusiñol, per Maridès Soler. L'aportació dels quaderns de camp al Diccionari català-valencià-balear, per Maria Pilar Perea. Des de «Fora Mallorca». Contribució a l'epistolari de Francesc de Sales Aguiló a l'exili, per David Ginard i Féron. «Entre el record i l'enyorança» de Maria Antònia Salvà. Notes de lectura com a relat autobiogràfic, per Gabriel Seguí Trobat. Una relació epistolar inesperada: Antoni Maria Sbert i Dionísio Rídruejo, per Jordi Amat. Constantino Ruggeri i el fallit projecte de reforma de la capella del Santíssim de la catedral de Mallorca (1989), per Mercè Gambús. El parlar menorquí. L'entonació de les interrogatives absolutes, per Dolors Font Rotchés.

*Institut d'Estudis Baleàrics
Institut Menorquí d'Estudis
Consell Insular d'Eivissa
Publicacions de l'Abadia
de Montserrat*

El parlar menorquí. L'entonació de les interrogatives absolutes

per *Dolors Font Rotchés*

1. INTRODUCCIÓ

En aquest article presentem la descripció de l'entonació de les interrogatives absolutes del parlar menorquí en parla espontània, és a dir, de les diferents melodies que s'utilitzen per produir aquest tipus de preguntes i quins factors gramaticals, semàntics o pragmàtics condicionen l'elecció d'una o d'una altra per part dels parlants.

L'estudi de l'entonació de les interrogatives absolutes o totals, que es caracteritzen perquè la pregunta abasta el contingut de tot l'enunciat i es respon amb *sí/no* (*vols venir divendres?*), a diferència de les preguntes pronominals o parcials (*què vols?*), que es focalitzen en un constituent de l'enunciat, com afirma Payrató (2002:1202), ha estat objecte d'investigació per diversos autors, a partir d'un model de llengua mediatitzat per l'investigador, anomenat *parla de laboratori*, segons el qual els informants han de llegir els enunciats o han d'endevinar la pregunta que es busca a partir d'estratègies diverses. En aquest sentit, les han tractades Bonet (1984, 1986), Salcioli (1988) i Prieto (2002), pel que fa al dialecte central, Prieto (2001), Pradilla i Prieto (2002), Fernández *et al.* (2004, 2006), Carrera *et al.* (2004) i Martínez Celdrán *et al.* (2005), pel que fa a la comparació entre diferents subdialectes, i Mascaró (1986), Payà i Vanrell (2005) i Prieto i Rigau (2007), pel que fa als subdialectes del balear. Aquests treballs distingeixen entre una terminació ascendent i una de descendent, tenint en compte l'actitud del parlant (neutra - no neutra) i el tipus d'informació que es vol obtenir (coneguda - no coneguda), entre d'altres.

Pel que fa a la tipologia d'interrogatives absolutes, entenem que, si la pregunta implica una resposta que aporta informació no coneguda i no conté cap altra intenció, pertany al tipus absoluta neutra (*yes-no questions* o *polar questions*, en anglès). Ara bé, si comporta o hi ha implícits altres significats, aleshores, tenim diferents subtipus, entre els quals destaquem les *confirmatòries* (*tag questions*), en què l'enunciador dóna com a probable una determinada resposta per a la qual sollicita confirmació, p. ex. *oi que no?*; les *reiteratives* (*echo questions*), en què el parlant fa referència al contingut del que s'acaba de presentar en el

torn de paraula precedent, p. ex. (*Dius que*) *no ha vingut?*; i les *retòriques*, en què l'enunciador no pretén obtenir cap informació, sinó més aviat transmetre una asserció encoberta, p. ex. *Saps què fan?* (tipus que també defineix Payrató, 2002: 1205-8).

Nosaltres hem investigat les interrogatives en un primer treball aproximatiu (Font Rotchés *et al.* 2002). Posteriorment i de forma més aprofundida, hem descrit les interrogatives del català central absolutes (Font Rotchés, 2008) i pronominals (Font Rotchés, 2009) en parla espontània i les absolutes dels anuncis publicitaris (Font Rotchés, en premsa), basant-nos en el mètode *Anàlisi Melòdica de la Parla* (exposat detalladament a Cantero, 2002 i a Font Rotchés, 2005, 2007). Els resultats que vam obtenir, molt més complexos i variats, contenen set inflexions finals diferents per produir-les: descendent, ascendent (10% a 80%), ascendent (+80%), descendent-ascendent, amb accent sintagmàtic elevat, etc. Ara, doncs, continuant amb l'estudi de l'entonació de les interrogatives absolutes o totals en parla espontània, hem cregut convenient investigar com es produeixen en menorquí.

2. EL CORPUS, ELS INFORMANTS I LA METODOLOGIA

Les interrogatives absolutes que analitzem han estat obtingudes del corpus *Arxiu audiovisual dels dialectes catalans de les Illes Balears*, dirigit per Jaume Corbera (2003). Es tracta d'un corpus basat en entrevistes fetes a «gent d'edat prou avançada com per poder-los considerar representants de la llengua tradicional [...], que conservassin bé el parlar del lloc representat, i aquests avui en dia són sobretot persones per damunt els 60 anys», tal com afirma el director a la presentació del DVD.

Hem constatat que, en un bon nombre de casos, les entrevistes es fan a grups de persones, que són amics o familiars, els quals han estat motivats a establir una conversa guiada cap a uns centres d'atenció, com les festes del poble, els jocs populars, la seva professió, algunes anècdotes, el menjar, les plantes i herbes remeieres, entre d'altres. Hem observat com parlen lliurement entre ells o expliquen fets de la seva vida, sempre de forma natural i deseixida. Des d'aquest punt de vista, doncs, ens ha semblat que presenten un model de parla espontània.

Hem acotat la investigació a un dels parlars, el de l'illa de Menorca, i a un tipus d'enunciats, les interrogatives absolutes. El corpus ens ofereix 10 arxius audiovisuals procedents d'aquesta illa, d'una durada aproximada de 10 minuts, els quals van ser enregistrats entre el juliol del 1998 i l'octubre del 2001. En total, sumen un total de 102 minuts. Els informants, 19 homes i 2 dones d'edat avançada, són nadius de vuit pobles diferents de l'illa (de nord a sud: Ciutadella, Ferreries, Es Mercadal, Migjorn, Alaior, Sant Lluís, Maó, Es Castell).

Després d'escoltar i de seleccionar els enunciats que es corresponien amb interrogatives absolutes, hem obtingut 37 enunciats-pregunta, produïts per 16 informants (14 homes i 2 dones) amb una edat superior a 60 anys excepte un, que no arriba als 50 anys.

L'anàlisi acústica de cada enunciat es va portar a terme amb l'aplicació d'anàlisi i síntesi de veu *Praat*.¹ El procediment que es va seguir per a cada enunciat-pregunta és el següent: anotar els valors de totes les vocals de cadascun, calcular la distància tonal entre un valor i el següent (percentatges d'ascens i de descens) i fer la representació gràfica de la corba estandarditzada, que anomenem *contorn entonatiu*.

Per poder interpretar els contorns, els dividim en tres parts, anacrusi, cos i inflexió final, una partició que té en compte l'estructura accentual del grup fònic i facilita molt la tasca de comparació:

(anacrusi) - cos - inflexió final

L'anacrusi és constituïda per les primeres síl·labes del contorn fins a arribar a la primera vocal tònica, anomenada *primer pic*, la qual no sempre hi és present. El cos comença després del primer pic i arriba fins a la darrera vocal tònica, anomenada *accent sintagmàtic*. I, finalment, la inflexió final, que va de la darrera vocal tònica fins al final. La inflexió final és el nucli del contorn i n'és la part més significativa, fins al punt que podem trobar contorns només formats per inflexió final.

La direcció d'aquesta inflexió final i el percentatge del moviment tonal que hi té lloc juntament amb l'opinió de parlants competents sobre si les melodies eren ±interrogatives, ±emfàtiques, ±suspeses (vegeu les proves de percepció a Font Rotchés, 2006: i els resultats a Font Rotchés, 2007: 103-108) són els criteris que ens van permetre establir vuit patrons per al català, els quals constitueixen la base per saber quins són els que utilitzen els parlants per produir una interrogativa absoluta i si n'hi ha algun d'específic que encara no hàgim definit.

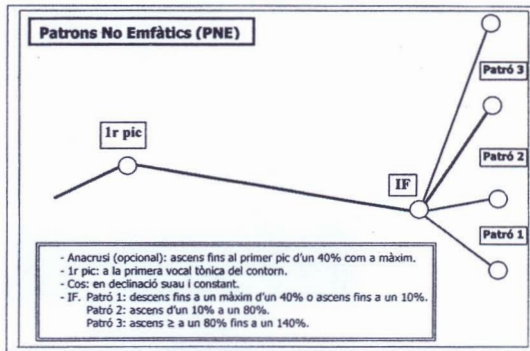
Tenim, doncs, un total de vuit patrons, 3 de no emfàtics (patrons 1, 2 i 3) i 5 d'emfàtics (patrons 4, 5, 6, 7 i 8). Aquests darrers poden ser emfàtics d'una sola direcció i dos segments a la inflexió final (patrons 4 i 7) o emfàtics de dues direccions i tres segments tonals a la inflexió final (patrons 5, 6 i 8). Tots han estat descrits detalladament a Font Rotchés (2007).

3. LES INTERROGATIVES ABSOLUTES I ELS PATRONS NO EMFÀTICS

Els Patrons No Emfàtics (patrons 1, 2 i 3) tenen en comú una bona part de la melodia del contorn, constituïda per l'anacrusi (opcional), amb un ascens d'un 40% com a màxim fins a la primera síl·laba tònica o primer pic, i pel cos, amb un pendent suau i constant fins a la darrera vocal tònica. En canvi, dissenteixen en la inflexió final on té lloc un descens inferior a un 40% o un ascens inferior a un 10%, al patró 1, un ascens d'entre un 10% i un 80%, al patró 2, i un ascens igual o superior a un 80%, al patró 3. Vegeu, en aquest sentit, el gràfic 1.

1. P. BOERSMA i D. WEENINK (1992-2008), *PRAAT. Doing phonetics by computer*. Institute of Phonetic Sciences, Univerity of Amsterdam. <http://www.praat.org>.

Des del punt de vista del significat de la melodia, tots tres tenen en comú, com ja hem dit, que són no emfàtics, perquè els parlants, quan escolten els enunciats descontextualitzats que segueixen aquests trets, afirmen que no ho són.

Gràfic 1. Els Patrons No Emfàtics del català

El gràfic presenta la forma típica dels tres patrons, tot i que en parla espontània trobem molt sovint variants melòdiques emfàtiques, és a dir, contorns propis d'un patró que tenen trets d'emfasi en una o més d'una de les parts (primer pic, cos i inflexió final), tal com veurem més endavant.

Les interrogatives absolutes del menorquí en parla espontània se serveixen dels patrons no emfàtics 1 i 2. Pel que fa al patró 3, no hem trobat cap exemple que segueixi aquesta melodia en menorquí, a diferència del català central en què 24 preguntes absolutes d'un total de 87 (un 27%) hi pertanyien. Així, doncs, no tenim cap melodia que presenti un ascens superior al 80% a la part final de la pregunta.

3.1 *El patró 1. Inflexió final descendent*

El patró 1 és el patró neutre per excel·lència perquè els parlants en defineixen els contorns com a no marcats: són /-interrogatius -emfàtics -suspesos/. Es tracta d'un patró amb una inflexió final descendent o amb un ascens fins a un 10% i, tot i que la melodia no es percep com a interrogativa, serveix als parlants de la variant menorquina per formular preguntes absolutes neutres i retòriques.

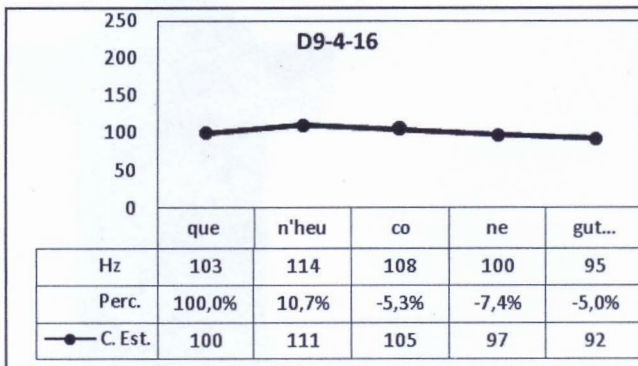
D'un total de 37 enunciats, 7 (un 19 %) pertanyen al patró 1, els quals presenten diferents característiques gramaticals i usos pragmàtics. Quatre preguntes són neutres, és a dir, sense cap intenció que no sigui la de voler obtenir una informació, tres introduïdes per la partícula *que* (1a, 1b i 1c) i una sense cap partícula (1d).

(1)

- a. *L'amo que va anar bé sa dormida?*
- b. *Que no hi anau?*
- c. *Que n'heu conegut...?* (truncada)
- d. *Fèieu festes per fer...?* (truncada)

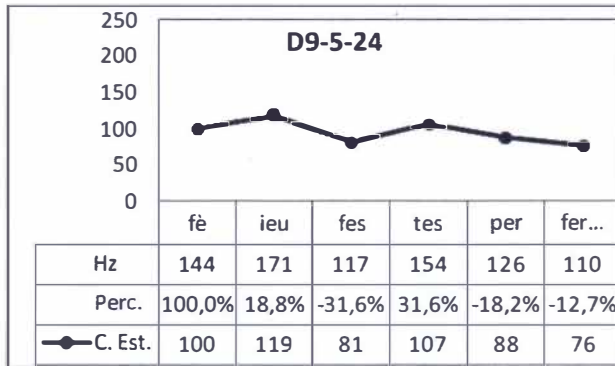
Al gràfic 2 es pot veure un cas típic que es troba dins dels marges del patró 1: la línia presenta un ascens fins a la primera síl·laba tònica inferior a un 40%, *Que n'heu*, i segueix amb un descens suau i constant que culmina a la darrera vocal tònica, *-gut*, amb un descens del 5%.

Tot i que es tracta d'una pregunta truncada, segueix el mateix esquema melòdic que els contorns 1a i 1b. També, la pregunta no precedida per *que*, *Fèieu festes per fer...?*, és melòdicament molt semblant, però amb un ascens a *-tes* (vegeu gràfic 3).

Gràfic 2. Contorn típic del patró 1: *Que n'heu conegut...?*

L'enunciat *Fèieu festes per fer...?* presenta un tret melòdic a l'interior que s'assembla molt al tret /+interrogatiu/, que anomenem *inflexió interior* (+50%), definit a Font Rotchés (2007: 204-6), la presència del qual implica que els parlants perceben la melodia del contorn com a pregunta. Aquesta inflexió interior es caracteritza per un ascens molt semblant al del primer pic, que té lloc dues o tres síl·labes després i que és igual o superior a un 50%. En el nostre exemple, la inflexió interior que hi ha a *-tes* és inferior, un 31,6%, a l'ascens que nosaltres vam establir a les proves de percepció, un 50%.

Gràfic 3. Contorn del patró 1 amb inflexió interior: *Fèieu festes per fer..?*

El contorn comença a la síl·laba tònica *fè-* i continua en un ascens fins a *-ieu*, punt més alt que constitueix el primer pic, tot i que desplaçat cap a la vocal àtona posterior. Segueix amb un descens fins a *fes-*, un ascens d'un 31,6% fins a *-tes*, i un descens fins al final.

Tenen, també, l'esquema melòdic del patró 1 tres preguntes, una pregunta-suggeriment (2a) i dues de retòriques (2b, 2c).

(2)

- a. *Saps què hem de fer per més animar-bó?*
- b. *és ver?*
- c. *colitis?*

Com ja vam constatar en català central, els menorquins se serveixen del patró 1 amb una inflexió final descendent per produir interrogatives absolutes neutres i retòriques, tot i que no és la forma més habitual. Mascaró (1986: 33) i Prieto i Rigau (2007: 41) també troben al menorquí interrogatives absolutes neutres precedides de *que* amb un final descendent, mentre que Payà i Vanrell (2005) només les defineixen amb una terminació ascendent.

Segons els contorns que hem obtingut, constatem que sempre que s'utilitza el patró 1 és perquè l'enunciat s'inicia amb un *que* (*Que n'heu conegut...? L'amo que va anar bé sa dormida?, Que no hi anau?*), o bé té una estructura pròpia de pregunta (*Saps què hem de fer per més animar-bó?*), es dona en un context que solament pot ser pregunta (com seria el cas de les dues retòriques, *és ver?*, *colitis?*) o presenta un tret melòdic interrogatiu del tipus inflexió interior ascendent (*Fèieu festes per fer..?*).

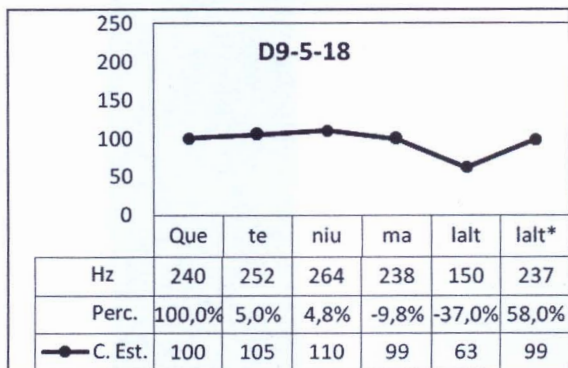
3.2 El patró 2. Inflexió final ascendent (de 10% a 80%)

El patró 2 és el patró suspès perquè els parlants interpreten que les melodies no estan acabades: /-interrogatiu -emfàtic +suspesos/. Es distingeix de la resta

perquè té una inflexió final ascendent dins d'uns marges d'entre un 10% i un 80%. En aquest cas, igual que al patró 1, la melodia no es percep com a interrogativa, però els parlants del català la fan servir per produir interrogatives absolutes, retòriques i confirmatòries.

Aquest grup és el que conté un nombre més alt d'enunciats-pregunta, 20 d'un total de 37 (un 54%). En primer lloc, trobem 3 preguntes per obtenir informació no coneguda introduïdes per la partícula *que* (3a, 3b i 3c). 3a i 3b presenten un contorn amb un ascens final poc pronunciat i poc significatiu (23,3% i 14,7%, respectivament). En canvi, 3c té una ascens del 58%. Nosaltres creiem que la presència de la partícula gramatical *que* provoca que la pregunta es produeixi amb un descens final o amb un ascens poc pronunciat, perquè aquesta partícula ja ens informa que ens trobem davant d'una pregunta. En els casos d'un ascens pronunciat, com a 3c (vegeu gràfic 4), és perquè hi ha un èmfasi, un interès especial a saber la resposta i entenem que l'ascens és directament proporcional a l'interès que té el parlant a saber la resposta: com més interès, més elevat és l'ascens i, a l'inrevés, com menys interès, ascens poc marcat o descens.

(3)

a. *que vos han dit res es oficials?*b. *que que pujaràs dissabte?*c. *que teniu malalt?*

Gràfic 4. Contorn típic del patró 2

El gràfic 4 presenta un contorn típic del patró 2: la línia melòdica ascendeix fins a la primera vocal tònica, *-niu*, descendeix fins a la darrera vocal tònica, *-lalt*, i continua amb un ascens del 58%.

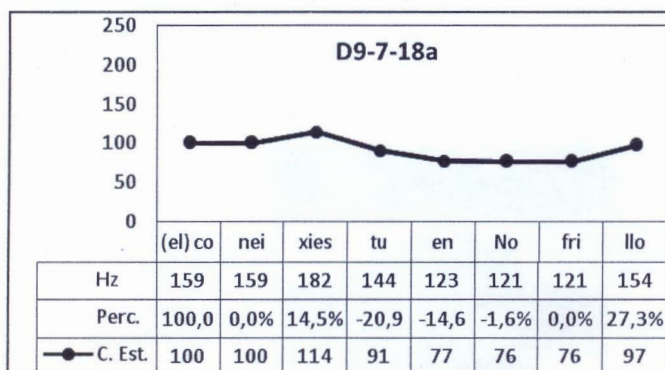
Tenim, també, tres preguntes, que no van precedides per la partícula *que*, per obtenir informació no coneguda: la 4a, *El coneixies tu, en Nofrillo?*, es troba dins dels límits del patró 2 amb un primer pic a la síl·laba tònica de *coneixies* i un ascens final d'un 27,3% (vegeu gràfic 5). La 4b i la 4c presenten una melodia semblant a la 4a, però amb un desplaçament del primer pic cap a una vocal àtona

posterior a *mataven* i *menjàveu* i un ascens final poc marcat (28,6% i 20,5%, respectivament).

(4)

- a. *El coneixies tu, en Nofrillo?*
- b. *I mataven porc?*
- c. *No en menjàveu mai?*

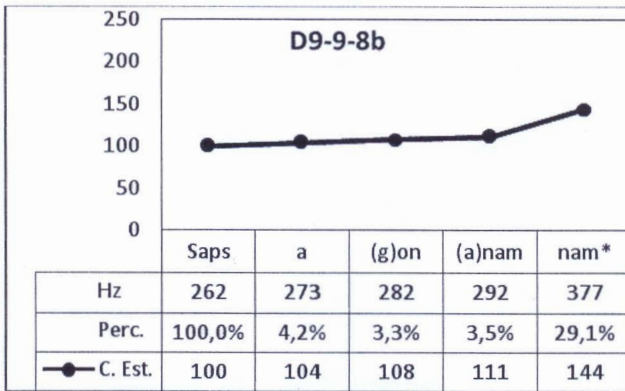

Gràfic 5. Contorn típic del patró 2

Al corpus hi ha cinc preguntes retòriques que pertanyen al patró 2. La 5a, *Però m'entén?*, i la 5b, *Avui saps què fan?*, són melodies típiques, en canvi la 5c, *Saps a(g)on anam?*, i la 5d, *Es batle saps qui era?*, presenten un èmfasi de cos ascendent (vegeu la 5c representada al gràfic 6). Finalment, la 5e, *Tanta diferència hi ha de sa glosa improvisada a sa glosa escrita?*, presenta dos èmfasis, un de paraula ascendent-descendent al cos, que afecta *hi ha* (vegeu més endavant els trets d'aquest tipus d'èmfasi), i un altre a la inflexió final, que afecta *escrita*. En aquest darrer cas, l'ascens final s'inicia a la síl·laba àtona *es-*, en lloc de començar a la darrera síl·laba tònica *-cri-* i continua fins al final del contorn, *-ta*. Es tracta d'un ascens d'un 22,9% d'*es-* fins a *-cri-* i d'un 14,7% de *-cri-* fins a *-ta*.

(5)

- a. *Però, m'entén?*
- b. *Avui saps què fan?*
- c. *Saps a(g)on anam?*
- d. *Es batle, saps qui era?*
- e. *Tanta diferència hi ha de sa glosa improvisada a sa glosa escrita?*

Gràfic 6. Contorn del patró 2 amb èmfasi de cos ascendent

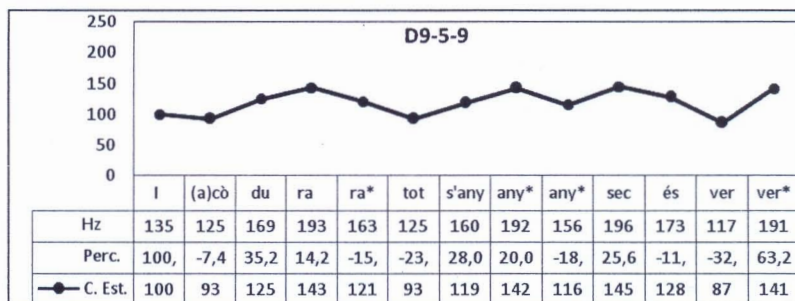
La melodia comença a la primera síl·laba tònica o primer pic, *Saps*, i continua en el cos amb un ascens fins a la darrera tònica, *(a)nam*, direcció contrària al cos típic d'aquest patró, que és descendent, i acaba amb un ascens del 29,1%.

El grup (6) és constituït per nou preguntes confirmatòries. Les quatre primeres amb la partícula final típica, *no?*, *eh?*, *és ver?* presenten un ascens que va del 25,2 % (6a), a un 47,6% (6b), un 56,3% (6c) i un 63,2% (6d), segons la importància que li ha volgut donar el parlant (vegeu el contorn de la 6d al gràfic 7). Les altres cinc també ho són perquè en el context es vol confirmar una informació i, com les quatre anteriors, acaben amb un final ascendent que se situa entre un 41,7% i un 73,3% (vegeu el contorn de la 6f al gràfic 8, que és la que té l'ascens més elevat).

(6)

- a. *Ells voltros quan anàveu de migjorn, eh?*
- b. *De moro, no?*
- c. *Que eren es ciutadellencs, eh?*
- d. *I açò dura tot s'any sec, és ver?*
- e. *M'entens?*
- f. *I es costum de ses festes que hem de rallar?*
- g. *De ses festes de Sant Lluís?*
- h. *Na nena d'en Bià?*
- i. *Corregudes de barques al rem?*

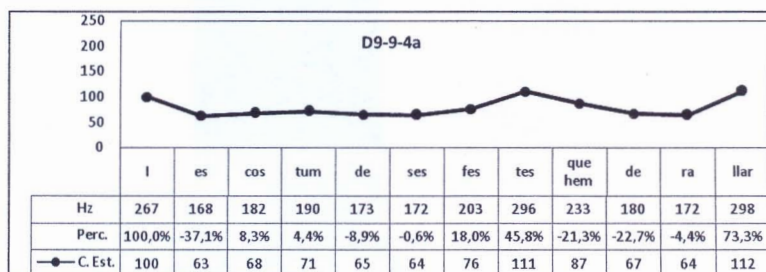
Pel que fa a les preguntes confirmatòries amb formes com *eh?*, *no?*, *és ver?*, la melodia de pregunta té lloc en aquesta forma. Mirem, en aquest sentit, el gràfic 7, en què el parlant afirma fent referència a una herba: *I açò dura tot s'any sec*, i, a continuació, fa la pregunta confirmatòria, *és ver?*, amb una forma típica del patró 2, un ascens d'un 63,2%.

Gràfic 7. Contorn del patró 2. Pregunta confirmatòria amb la partícula *és ver?*

En aquest contorn, hem de destacar un tret melòdic nou, que encara no havíem descrit mai. Es tracta del tret *èmfasi de paraula ascendent-descendent*, que trobem a l'exemple 5e, a *hi ha*, del qual no aportem el gràfic, i al 6d, a *dura* i *any*, del gràfic 7. Es tracta d'un èmfasi al cos del contorn que es caracteritza perquè presenta una inflexió ascendent-descendent en una o més síl·labes consecutives d'una mateixa paraula. Sovint el que passa és que una de les vocals, que conté una part o la inflexió sencera, s'allarga. Per representar gràficament els diversos valors d'una vocal que s'allarga, la primera vegada anotem la síl·laba sense marques, mentre que les següents l'anotem amb asterisc tantes vegades com valors tingui (vegeu *du-ra-ra** i *any-any*-any** al gràfic 7). Nosaltres havíem definit a Font Rotchés (2007: 117) l'èmfasi de paraula ascendent, que consistia en una elevació tonal que afectava dues o més síl·labes d'un mot o, a vegades, un sintagma. Ara, doncs, caldrà que afegim a la llista de trets emfàtics que poden aparèixer en el cos del contorn aquest nou tret que hem trobat en menorquí.

I el darrer contorn que presentem del patró 2 és la pregunta confirmatòria sense partícula final que fa una senyora a l'entrevistador *I es costum de ses festes que hem de rallar?* (la part final de la pregunta equival a 'que n'hem de parlar?'), la qual es caracteritza perquè comença en el primer pic, *I*, continua en el cos amb dos èmfasis de paraula ascendent a *costum* i *festes*, i acaba amb un ascens molt pronunciat, d'un 73,3%, que s'aproxima molt a l'ascens del patró 3 (+80%).

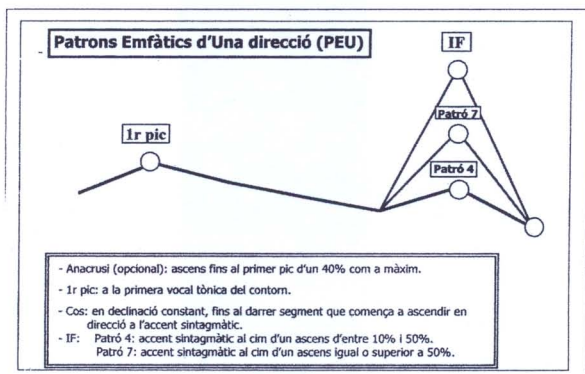
Gràfic 8. Contorn del patró 2 amb dos èmfasis de paraula ascendent

Com ja vam constatar en català central, els menorquins utilitzen el patró 2 amb una inflexió final ascendent (de 10% a 80%) —molt més que no pas el patró 1, un 54% davant d'un 19%— per produir interrogatives absolutes (precedides de *que* o no), confirmatòries i retòriques. En canvi, no trobem exemples en què se serveixin del patró 3 amb inflexió final ascendent (+80%). Fixem-nos, però, que l'ascens final del contorn del gràfic 8 s'hi acosta molt. Probablement, en altres contextos més emfàtics o en què el parlant tingui més necessitat de remarcar la pregunta, trobaríem mostres del patró 3. Payà i Vanrell (2005) descriuen un final ascendent per a les interrogatives absolutes, però no sabem el percentatge d'ascens, i un final descendent per a les confirmatòries, que és poc significatiu davant les diferents terminacions que hem trobat nosaltres en parla espontània i que descrivim a continuació.

4. LES INTERROGATIVES I ELS PATRONS EMFÀTICS

Vam definir per al català cinc patrons emfàtics, els quals tenen característiques diferents a la inflexió final: dos tenen una direcció i dos segments tonals, anomenats *Patrons Emfàtics d'Una direcció* (PEU), patrons 4 i 7, i els altres tres es caracteritzen per dues direccions i tres segments tonals, anomenats *Patrons Emfàtics de Dues direccions* (PED), patrons 5, 6 i 8.

Els Patrons Emfàtics d'Una direcció i dos segments tonals a la inflexió final són el patró 4 *Inflexió Final amb accent sintagmàtic elevat* (-50%) i el 7 *Inflexió Final amb accent sintagmàtic elevat* (+50%), que es representen al gràfic 9. La línia melòdica d'aquests patrons coincideix amb els trets dels no emfàtics a l'anacrusi, primer pic i cos, i difereix a la inflexió final. A la síl·laba anterior a la darrera tònica del cos, es produeix un ascens d'entre un 10% i un 50%, al patró 4, i superior a un 50%, al 7, que culmina en l'accent sintagmàtic (o darrera síl·laba tònica del contorn) i primer segment tonal de la inflexió final, i, seguidament, té lloc un descens fins al segon i darrer segment, el punt més baix del contorn.

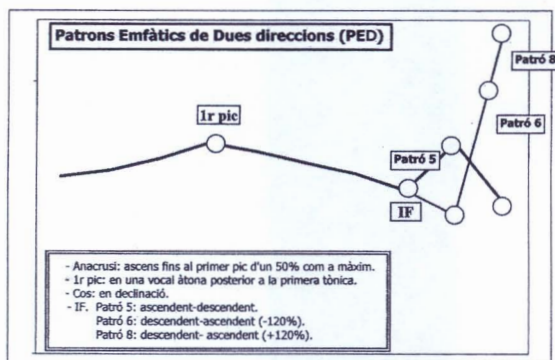
Gràfic 9. Patrons Emfàtics d'Una direcció (PEU). Patrons 4 i 7

Els patrons emfàtics d'una direcció, 4 i 7, tenen en comú els trets /+emfàtic - suspès/ perquè els parlants en perceben les melodies com a emfàtiques i acaba-des. Ara bé, són diferents perquè els contorns del 4 es consideren /-interrogatiu/ i els del 7, /+interrogatiu/.

El grup de Patrons Emfàtics de Dues direccions és constituït pels patrons 5, 6 i 8, la inflexió final dels quals té tres valors i dos moviments (ascendent-descendent o descendent-ascendent), i s'anomena *circumflexa*. Tots tres tenen en comú, tal com ho perceben els parlants, el tret /+emfàtic/.

La línia melòdica dels contorns d'aquests patrons comença amb un ascens, d'un 50% com a màxim, que culmina al primer pic, desplaçat a una vocal àtona posterior a la primera tònica, la qual cosa palesa una marca d'èmfasi. Després del primer pic, la línia continua en una declinació constant a tot el cos del contorn fins a arribar a la inflexió final. És en aquesta darrera part on es constaten les diferències (vegeu gràfic 10). Els contorns d'aquests patrons no sempre es presenten en la seva forma típica, sinó que molt sovint contenen èmfasis addicionals, com ja hem vist a l'1 i al 2.

La inflexió final del patró 5 és ascendent-descendent i la dels patrons 6 i 8 és descendent-ascendent; la diferència entre ambdós rau en l'ascens: inferior a un 120%, al 6, i igual o superior a 120%, al 8.

Gràfic 10. Patrons Emfàtics de Dues direccions (PED). Patrons 5, 6 i 8

Les interrogatives absolutes del menorquí en parla espontània es poden produir amb les melodies dels patrons emfàtics 5, 6 i 7. Pel que fa als patrons 4 i 8, no hem trobat cap exemple de pregunta, la melodia de la qual segueixi el seu esquema, però sí la dels seus complementaris: trobem preguntes del patró 7, que tenen l'esquema del patró 4, però amb l'accent sintagmàtic més elevat, i en tenim del 6, que tenen una melodia descendent-ascendent amb un ascens inferior al 120% i, per tant, no es poden considerar del patró 8. En canvi, a la variant del català central, sí que en vam trobar (7 preguntes del patró 4, i 3, del 8, respectivament).

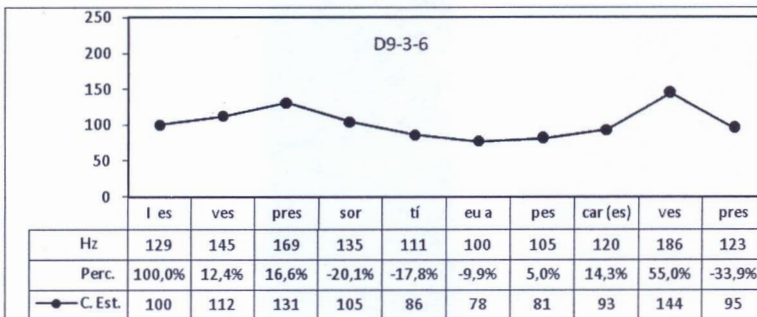
Una de les troballes que presentem en aquest estudi és la presència de pre-

gütes formulades respectant els marges del patró 5 amb inflexió final ascendent-descendent. A Font Rotchés (2007, 2008) constatàvem que el patró 5 no s'utilitzava per fer preguntes, si més no, no n'havíem trobat cap exemple. Doncs, bé, ara en menorquí, n'hem trobat dos, un de pregunta pronominal, *què farem?* i un de pregunta absoluta, *Que segueix encara?*, que tractarem més endavant.

4.1 El patró 7. Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat (+50%)

El patró 7 és interrogatiu i emfàtic perquè els parlants interpreten que les melodies ho són. Es caracteritzen perquè són: /+interrogatius +emfàtics -suspesos/. Es distingeix de la resta perquè presenta una inflexió final amb un accent sintagmàtic elevat amb un ascens superior a un 50%. En aquest cas, els parlants perceben les melodies com a preguntes i les fan servir per produir interrogatives absolutes.

Cal dir, però, que a diferència d'altres patrons, només tenim un enunciat-pregunta (vegeu gràfic 11) del menorquí, *I es vespres sortíeu a pescar, es vespres?*. Es tracta, doncs, d'un patró menys utilitzat que els anteriors. En canvi, del català central en tenim més exemples, *d'Andalusia?*, *Segueix el fil de la dona?*, *Que és lícit?*, *Les opcions?*, entre d'altres. Tots tenen en comú que la pregunta es focalitza a la darrera paraula, *vespres*, *d'Andalusia*, *dona*, *lícit*, *opcions*.

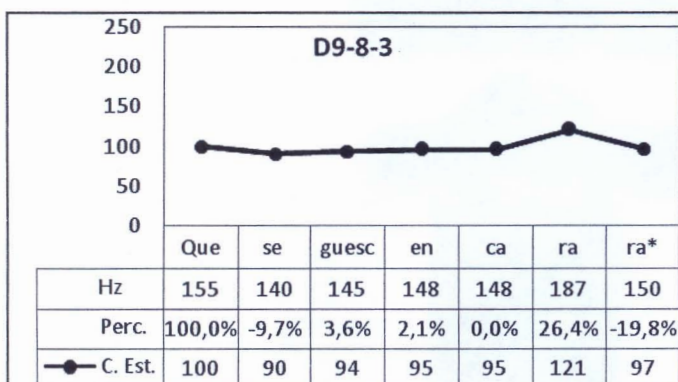

Gràfic 11. Contorn del patró 7 amb desplaçament del primer pic

La línia melòdica del contorn comença amb un ascens fins a la síl·laba àtona posterior a la primera tònica *I es vespres*, que constitueix un èmfasi al primer pic de desplaçament a una vocal àtona posterior. Continua en el cos amb un descens *sortíeu a* i comença l'ascens cap a la darrera vocal tònica i nucli del contorn *pescar es ves-*. Aquesta vocal tònica final es troba en un punt força alt (55% d'ascens), una característica que classifica la melodia en el patró 7. Finalment, un descens pronunciat fins a la darrera síl·laba, *-pres*, on acaba el contorn.

4.2 *El patró 5. Inflexió final ascendent-descendent*

El patró 5 és emfàtic perquè els parlants interpreten que les melodies ho són. Es distingeix de la resta perquè presenta una inflexió final ascendent-descendent amb tres valors. Tot i que la melodia no es percep com a interrogativa, els parlants del menorquí, com podem constatar, la fan servir per produir interrogatives absolutes. En tenim un exemple: *Que seguesc encara?* (gràfic 12). Es tracta d'una pregunta precedida per la partícula *que*, la qual podria tenir un final descendent propi del patró 1. Entenem que no és així perquè l'emissor fa una pregunta amb interès per saber la resposta (ascens d'un 26,4% des de la darrera síl·laba tònica *-ca-* fins al primer valor *-ra*) i amb una dosi de cortesia cap al receptor (allargament de la síl·laba àtona *-ra** en un descens del 19,8%).

Gràfic 12. Contorn típic del patró 5

4.3 *El patró 6. Inflexió final descendent-ascendent (-120%)*

El patró 6 és un patró emfàtic i suspès amb una inflexió final circumflexa que presenta tres valors. Es considera emfàtic i suspès perquè els parlants senten les melodies com a emfàtiques i inacabades. Es distingeix de la resta perquè conté una inflexió final descendent-ascendent, en què l'ascens és inferior a un 120%.

En menorquí aquest tipus de melodia és força utilitzada per fer preguntes. En tenim 8 (21,6%) d'entre un total de 37, les quals són totes confirmatòries acompanyades d'altres matisos significatius. A les mostres dels dialectes central, balear i valencià que tenim al nostre corpus (Font, 2006), només hem trobat un *Tan?*, del central, *Saps qui fa de fada?*, del balear, i *Un dia?*, del valencià, que també són preguntes confirmatòries.

(8)

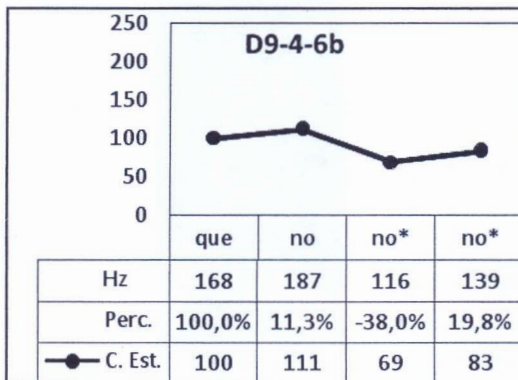
- a. *Que no?*
- b. *Que no?*

- c. *Plantar?*
- d. *An es moscards?*
- e. *S'olivarda?*
- f. *No li fagueu cas?*
- g. *Que l'has sentit a contar sa mula blanca?*
- h. *Cada u té es seu mèrit, eh?*

Els dos primers casos, 8a, 8b, són preguntes gramaticalment idèntiques, melòdicament molt semblants i des d'un punt de vista del significat pragmàtic són confirmatòries amb un matís d'incredulitat. Van ser produïdes per homes de pobles menorquins ben diferents (Es Mercadal i Fornells) i en el context són expressions que es deriven d'una pregunta que ha estat resposta negativament. Reproduïm un fragment de les dues converses:

Conversa 1	Conversa 2
— <i>Que l'has sentit a contar sa mula blanca?</i>	— <i>El coneixies tu, en Nofrillo?</i>
— <i>No.</i>	— <i>No.</i>
— <i>Que no?</i>	— <i>Que no?</i>

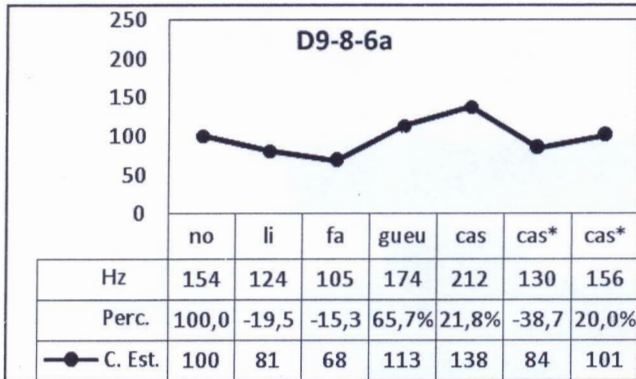
La 8c, *plantar?*, i la 8d, *an es moscards?*, segueixen un mateix esquema melòdic que la 8a i la 8b, però, en canvi, expressen un matís de dubte. Vegem la representació gràfica de 8a (gràfic 13), en què la línia melòdica comença amb un ascens cap a la síl·laba tònica final, *no*, la qual té tres valors, 187, 116, 139, i dues direccions, un descens d'un 38% seguit d'un ascens d'un 19,8%. Com podem veure, es tracta d'un moviment descendent-ascendent que cal no confondre'l amb un de simplement ascendent perquè la inflexió circumflexa aporta connotacions significatives.

Gràfic 13. Contorn típic del patró 6

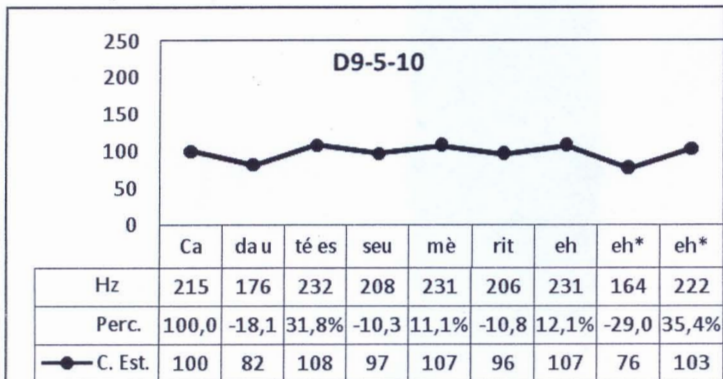

Molt semblant és l'esquema que segueixen la 8e *s'olivarda?* i la 8f *No li fagueu cas?*, que expressen dubte i incredulitat, respectivament. En aquests casos, s'inicia un ascens al cos del contorn molt marcat, el qual té lloc una o dues síl·labes anteriors a la darrera síl·laba tònica i adquireix el punt més alt en arribar-hi. Vegeu el contorn de 8f al gràfic 14, en què *fagueu cas* presenta dos ascensos consecutius d'un 65,7% i d'un 21,8%, que constitueixen un èmfasi de paraula ascendent per remarcar que l'enunciador no s'acaba de creure el que està sentint.

Gràfic 14. Contorn del patró 6 amb èmfasi de paraula ascendent

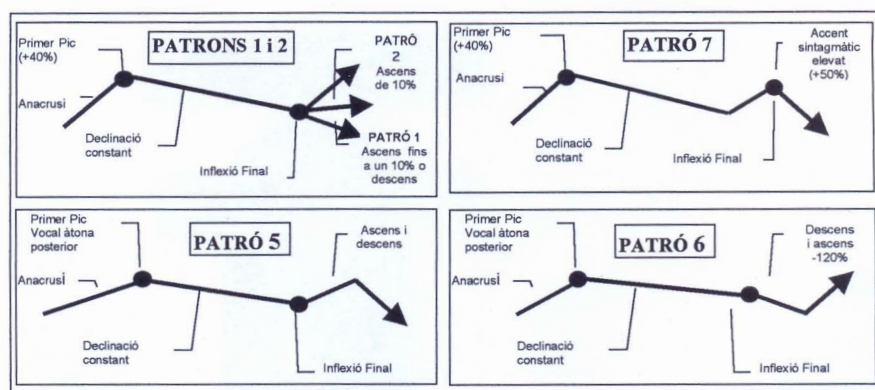
Finalment, un parell de preguntes més confirmatòries, una amb un èmfasi de paraula ascendent (*Que l'has sentit a contar sa mula blanca?*) a la paraula *contar*, i l'altra amb un èmfasi de regularitat al cos (vegeu gràfic 15). Fixem-nos com se succeeixen petits ascensos a tot el contorn que coincideixen en les tòniques, *Cada u té es seu mèrit, eh?* Amb aquesta partícula confirmatòria busca l'assentiment dels altres, acompanyada d'una melodia descendent-ascendent que impli-ca cortesia.

Gràfic 15. Contorn del patró 6

5. CONCLUSIONS

Després de fer una anàlisi detinguda de les trenta-set interrogatives absolutes del menorquí que tenim al corpus, veiem que, a diferència dels estudis que ens havien precedit, que només parlaven de dos patrons, un de descendent i un d'ascendent, es poden produir, com a mínim, amb cinc: el patró 1 *Inflexió final descendent*, el patró 2 *Inflexió final ascendent* (de 10 a 80%), el patró 5 *Inflexió final ascendent-descendent*, el patró 6 *Inflexió final descendent ascendent* (-120%) i el patró 7 *Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat* (+50%) (vegeu la representació gràfica al quadre 1).

Quadre 1. Representació gràfica dels patrons 1, 2, 5, 6 i 7

Els tres patrons no representats, el patró 3 *Inflexió final ascendent* (+80%), el patró 4 *Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat* (-50%) i el patró 8 *Inflexió final descendent-ascendent* (+120%), tenen una terminació complementària als patrons 2, 7 i 6, respectivament. És per això que creiem que és molt probable que els menorquins facin preguntes també amb el patró 3, amb un ascens més elevat que el del 2 (superior a 80%), amb el 4, que té l'accent sintagmàtic situat en un ascens inferior al 50% davant del patró 7, que es troba per sobre del 50%, o amb el 8, amb un ascens final superior a 120%, davant del patró 6, que és inferior a 120%.

Com ja vam dir a Font Rotchés (2008: 327) fent referència als parlants del dialecte central, «si amb un ascens d'un 50-60% (patró 2) es pot interpretar el seu enunciat com a pregunta, no el produirà amb un 130% (patró 3), ja que l'esforç que hauria de fer seria molt superior (un 100% equival a una octava de l'escala musical)», ara, en menorquí, creiem que passa el mateix fenomen. A més, hem de tenir en compte un altre factor que podria haver influït a no fer ascensos molt marcats: l'edat dels informants, ja que gairebé tots superen els 70 anys. Entenem que l'esforç que han de fer per produir grans ascensos tonals és molt superior al d'una persona jove, perquè la musculatura dels plec vocals ha anat per-

dent flexibilitat. Probablement, per aquests motius, no tenim exemples dels patrons 3 (ascens +80%) i 8 (ascens +120%). Caldrà, doncs, treballar amb informants més joves per fer-ne la comprovació.

El patró més utilitzat per produir interrogatives absolutes és el 2 Inflexió final ascendent (10%-80%), que apareix en un 54% dels exemples, seguit del 6, Inflexió final descendent-ascendent, amb un 21,6%. Fixem-nos que tots dos tenen un ascens a la inflexió final, com també li tenen el contorn del patró 5 amb Inflexió final ascendent-descendent, i el del 7, Inflexió final amb accent sintagmàtic elevat. En total sumen un 81% dels contorns, els quals tenen en comú un ascens en alguna de les parts de la inflexió final, davant d'un 19% del patró 1 amb Inflexió final descendent. Per consegüent, tal com ja vam constatar en les interrogatives absolutes del català central (Font Rotchés, 2008), veiem que les interrogatives absolutes es fan amb un patró ascendent, el 2, o que té un ascens a la inflexió final, patrons 5, 6 i 7, o, com hem vist al patró 1, una inflexió interior amb un ascens.

Els 7 enunciats que utilitzen el patró 1 és perquè s'inicien amb un *que* (*Que n'heu conegut...? L'amo que va anar bé sa dormida?, Que no hi anau?*), o bé tenen una estructura pròpia de pregunta (*Saps què hem de fer per més animar-hó?*), es donen en un context que solament pot ser pregunta (com seria el cas de les dues retòriques, *és ver?, colitis?*) o presenten un tret melòdic interrogatiu del tipus inflexió interior ascendent (*Fèieu festes per fer...?*). Els exemples de preguntes amb la partícula *que* del patró 2 són ascendents, tot i que podrien ser descendents si no fos perquè el parlant té un interès especial a saber la resposta. L'ascens final és més elevat com més gran és l'interès. En aquest sentit, també les preguntes confirmatòries es fan amb el patró 2, ascendent, ja que parteixen d'una assertió que es vol comprovar o es vol l'assentiment dels qui escolten.

Pel que fa als contorns dels patrons emfàtics, en tenim un total de 10, repartits entre el patró 7 (1 enunciat), el 5 (1 enunciat), i el 6 (8 enunciats). El contorn del 7 és un cas que ja havíem vist en català central: la pregunta es focalitza a la paraula de la inflexió final, que conté un ascens important. En canvi, les preguntes dels patrons 5 i 6 són absolutes confirmatòries amb matisos significatius diversos: de dubte, d'incredulitat, de cortesia, entre d'altres, que no es troben als patrons 1 i 2, els quals contenen preguntes neutres amb partícula *que* o sense, i retòriques.

Cal dir que, sovint, els contorns no presenten la seva forma típica, sinó que ho fan amb èmfasi a les diverses parts: al primer pic (desplaçament cap a una vocal àtona posterior), al cos (èmfasi de paraula ascendent, de paraula ascendent-descendent, de cos ascendent, de regularitat, etc.) i a la inflexió final (accent sintagmàtic elevat). Pel que fa als èmfasis, hem de destacar el descobriment de dues característiques del menorquí que encara no havíem trobat en altres parlars. En primer lloc, l'ús del patró emfàtic 5 amb terminació ascendent-descendent per produir interrogatives absolutes i, en segon, el tret emfàtic al cos del contorn ascendent-descendent, que hem definit per primera vegada.

Per concloure, el menorquí, com ja havíem comprovat en català central (Font Rotchés, 2008), produeix les preguntes absolutes amb un ascens a la inflexió fi-

nal, les quals poden presentar-se en una gamma variada de formes: la més típica és la del patró 2, en què l'ascens, inferior a un 80%, s'inicia en la darrera síl·laba tònica i va fins al final; una altra és la del patró 7, que consisteix a presentar la darrera vocal tònica en el cim d'un ascens seguit d'un descens; i dues més amb inflexió final circumflexa, que es troben en els contorns del patró 5 (és la primera vegada que n'obtenim exemples), en què l'ascens és al primer moviment que té lloc entre la darrera vocal tònica i el segon valor, i, l'altra, en els del patró 6, que és entre el segon i tercer valor. En alguns casos, l'ascens es troba al cos del contorn, la qual cosa passa, sobretot, en contorns del patró 1. Pel que fa als enunciats-pregunta que segueixen el patró 1, tenen un final descendent perquè el context en què tenien lloc o la forma gramatical que presentaven informava que eren preguntes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Paul BOERSMA i David WEENINK (1992-2008), *PRAAT. Doing phonetics by computer*. Institute of Phonetic Sciences, University of Amsterdam. <http://www.praat.org>
- Eulàlia BONET (1984), *Aproximació a l'entonació del català*, Tesi de llicenciatura. Universitat Autònoma de Barcelona.
- (1986), *L'entonació de les formes interrogatives en barceloní*, «Els Marges», núm. 33, ps. 103-117.
- Francisco J. CANTERO (2002), *Teoría y análisis de la entonación* (Barcelona, Edicions Universitat de Barcelona).
- Josefina CARRERA SABATÉ, Carlos van OOSTERZE, Ana M. FERNÁNDEZ PLANAS, Lourdes ROMERA BARRIOS, Janina ESPUNY MONTSERRAT i Eugenio MARTÍNEZ CELDRÁN (2004), *Les interrogatives al tortosí i al lleidatà. Un element diferenciador de subdialectes*, «Estudios de Fonética Experimental», núm. xiii, ps. 156-179.
- Jaume CORBERA (dir.) (2003), *Arxiu Audiovisual dels dialectes catalans de les Illes Balears*. Càtedra Alcover-Moll-Villangómez, Universitat de les Illes Balears. DVD.
- Ana M. FERNÁNDEZ PLANAS, Eugenio MARTÍNEZ CELDRÁN, Josefina CARRERA SABATÉ, Carlos van OOSTERZE, Valeria SALCIOLI GUIDI, Joan CASTELLVÍ VIVES i Dorota T. SZMIDT SIERYKOW (2004), *Interrogatives absolutes al barceloní i al tarragoní (estudi contrastiu)*, «Estudios de Fonética Experimental», núm. xiii, ps. 130-155.
- Ana M. FERNÁNDEZ PLANAS, Josefina CARRERA SABATÉ, Domingo ROMÁN MONTES DE OCA i Eugenio MARTÍNEZ CELDRÁN (2006), *Declarativas e interrogativas en Tortosa y Lleida. Comparación de su entonación*, «Estudios de Fonética Experimental», núm. xv, ps. 165-209.
- Dolors FONT ROTCHÉS (2005), *L'entonació del català. Patrons, tonemes i marges de dispersió*, Universitat de Barcelona (juny de 2005). <http://www.thesisenxarxa.net/TDX-0802106-114003/>.
- (2006), *Corpus oral de parla espontània. Gràfics i arxius de veu*, Biblioteca Phonica, 4. Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona. <http://www.ub.edu/lfa/biblioteca.htm>.
- (2007), *L'entonació del català* (Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat).
- (2008), *Els patrons entonatius de les interrogatives absolutes del català central*, «Llengua i Literatura», núm. 19, ps. 299-329.
- (2009), *Les interrogatives pronominals del català central. Anàlisi melòdica i patrons entonatius*. «Els Marges. Revista de llengua i literatura», núm. 87.

- (en premsa): *La entonación de las interrogativas absolutas: Publicidad versus habla espontánea*, dins *Actes du XXV Congrès International de Linguistique et de Philologie Romane*, Innsbruck 2007, Ed. Niemeyer.
- DOLORS FONT ROTCHÉS, ANNA CANALS, GLÒRIA ESTER, ADORACIÓN HERMOSO, FRANCISCO J. CANTERO (2002), *Patrones melódicos de la entonación interrogativa del catalán en habla espontánea*, dins Marina BARRIO, M. Heliadora CUENCA, V. Jesús DÍAZ, LUÍS F. RODRÍGUEZ, i José A. VIDAL, *Actas del II Congreso de Fonética Experimental* (Sevilla, Universidad de Sevilla), ps. 192-197.
- IGNASI MASCARÓ I PONS (1986), *Introducció a l'entonació dialectal catalana*, «Randa», núm. 22.
- EUGENIO MARTÍNEZ CELDRÁN, ANA M. FERNÁNDEZ PLANAS i JOSEFINA CARRERA SABATÉ (2005), *Diferències dialectals del català a partir de les oracions interrogatives absolutes amb «que»*, «Estudios de Fonética Experimental», núm. xiv, ps. 327-353.
- MARTA PAYÀ i MARIA DEL MAR VANRELL (2005), *Yes-no Questions and Echo Questions Intonation in Majorcan and Minorcan Catalan: A cross dialectal comparison*. Pòster presentat al II PaPI Conference.
- LLUÍS PAYRATÓ (2002), *L'enunciació i la modalitat oracional*, dins Joan SOLÀ, *Gramàtica del català contemporani* (Barcelona, Empúries), volum 2, ps. 1149-1220.
- MÍQUEL ÀNGEL PRADILLA i PILAR PRIETO (2002), *Entonación dialectal catalana: la interrogación absoluta neutra en catalán central y en tortosino*, dins Marina BARRIO, M. Heliadora CUENCA, V. Jesús DÍAZ, LUÍS F. RODRÍGUEZ, i José A. VIDAL, *Actas del II Congreso de Fonética Experimental* (Sevilla, Universidad de Sevilla), ps. 291-295.
- PILAR PRIETO VIVES (2001), *L'entonació dialectal del català: els cas de les frases interrogatives absolutes*, dins August BOVER, M. Rosa LLORET i Mercè VIDAL-TIBBITS, *Actes del Novè Col·loqui de la North American Catalan Society* (Barcelona 1998) (Publicacions de l'Abadía de Montserrat), ps. 347-377.
- (2002), *Entonació*, dins Joan SOLÀ, *Gramàtica del català contemporani* (Barcelona, Empúries), volum 1, ps. 393-462.
- PILAR PRIETO i GEMMA RIGAU (2007), *The Syntax-Prosody Interface: Catalan Interrogative Sentences Headed by «que»*, «Journal of Portuguese Linguistics», 6-2, 29-59.
- VALERIA SALCIOLI (1988), *Estudio fonético-experimental de la entonación interrogativa catalana*, «Estudios de Fonética Experimental», núm. iii, ps. 37-69.